

Spodbujanju branja so namenjena tudi knjižna darila posameznim bralcem, šolskim knjižnicam in razrednemu branju, kajti Bralna značka je s pomočjo pokroviteljev doslej poklonila že okrog 350.000 knjig zlatim bralcem, prvošolčkom in v drugih založniških projektih.

Odlika Bralne značke je v njeni povezovalni vlogi vseh, ki imamo radi knjige: sodelujemo s knjižnicami, kulturnimi in izobraževalnimi ustanovami, društvi (s Slovensko sekcijo IBBY, z Bralnim društvom Slovenije, Društvom slovenskih pisateljev).

Letos 17. septembra se je začela že 52. bralna sezona, dvajset let pa Bralna značka širi promocijo branja z geslom *S knjigo v svet. Saj v knjigah je ves svet, v njih so skriti tudi domišljjski svetovi, knjige zbližujejo, tolažijo, nagovarjajo, nas razveseljujejo. S knjigami spoznavamo druge in drugačne, ko jih poznamo, jih lažje sprejmemo. Branje spodbuja boljše in bolj odprto družbo, kultura naroda se meri tudi po bralni omiki.*

Prepričana sem, da bo Bralna značka, v kateri sodelujejo že generacije in generacije Slovencev, ponosno nosila zlati red za zasluge, ker bo vedno znova nagovarjala otroke k branju. Ker – kot pravi Boris A. Novak – imajo otroci radi besede. Zato imajo tudi besede rade otroke. Vsak pesnik je velik otrok. In vsak otrok je mali pesnik. Otroštvo je poezija življenja. Poezija je otroštvo sveta.

Posnetek vseh slavnostnih nagovorov si lahko ogledate na spodnji povezavi: <http://www.up-rs.si/uprs/uprs.nsf/dokumentweb/AC855BF0D11E4302C125795A004F9EF1?OpenDocument>

MAR PEŠČENI ČAROVNIK ČASA NIČESAR NE VRNE NAZAJ?

Štampe Žmavc, Bina: *Svilnate rime: izbrane pesmi za otroke*. Ilustriral Daniel Demšar. Izbral in spremno besedo napisal Igor Saksida. Mladinska knjiga, 2011.

Če se naslonim na Marino Cvetajevo, ki je v eseju *Pesnik o kritiki* zapisala, da je **kronologija ključ k razumevanju**, smo takoj pri načinu izbora. Kdaj se odločiti za razmestitev pesniškega opusa v tematske sklope in kdaj izbirati kronološko, kot se je poezija rojevala in bila objavljena v pesniških zbirkah?

Seveda je to v prvi vrsti odvisno od načina pisave in pesnikove/pesničine bivanjske držbe, od poti poezije skozi čas. Ko gre za mladinsko in otroško poezijo Bine Štampe Žmavc, je ustrezno oboje, kronološki in tematski izbor.

Kronološki bi bolj pokazal na to, kaj se je notranje dogajalo z njeno pisavo, predvsem tu mislim na metaforo in besedno igro, razstavljanje in sestavljanje besed, pa tudi na verz, ki kljub svoji prepoznavnosti variira od zbirke do zbirke in doseže kdaj tudi zelo posebne lege, v katerih se zdi, kot da bi se razpiral od znotraj navzven in potem spet zapiral, tako kot se razpirajo in zapirajo cvetovi.

Igor Saksida se je odločil za tematski izbor, a je bil na notranjo pisavo zelo pozoren pri komponiranju posameznih sklopov, pesničina jezikovna inovativnost mu je bila pomemben kriterij izbire. Kronologija je tako v *Svilnatih rimah* sicer odsotna, vendar nevidno vtkana v vsebinske loke/sklope, ne kot zaporednost, ampak kot sočasnost, ki utripa v vseh časih in hkrati omogoča razmislek, koliko pri Bini Štampe Žmavc tematska in motivna fokusiranost vplivata na verzno strukturo in jezikovno igro.

Če bi se izbor dogajal kronološko, bi bil izbiralec v vlogi literarnega zgodovinarja in ocenjevalca, ker je narejen

tematsko, je v vlogi pesnika. V njegovem izboru zazvenijo pesmi Bine Štampe Žmavc na novo, vznemirljivo in živo, in kar kličejo k temu, da se po njihovi sledi vračamo k njenim pesniškim zbirkam. Ker so obsijane z novo lučjo, se nam bo morda ob vnovičnih branjih razprlo kaj takega, česar pri prejšnjih nismo opazili. Vsak izbor je pač zgodba medbesedilnih povezav, in kolikor bolj avtorski je, toliko bolj intenzivno zaživijo/zažarijo pesmi.

Če se vrnemo k pesmi Bine Štampe Žmavc *Peščeni čarovnik časa*, iz katere je vzet naslov tega zapisa, in se ustavimo ob zadnji kitici /*Zakaj Nekoč je bilo / ne more biti več Zdaj, / mar peščeni čarovnik časa / ničesar ne vrne nazaj?/*, lahko z gotovostjo povemo, da ta izbor vrača in oživlja čase, približa *Nekoč*, ga osvetli z vsem, kar je prinesla pesnica v slovensko mladinsko poezijo novega, in tako prekrije z *Zdaj*, da skupaj zašelestita v *svilnatih rimah*.

Ob avtorici pesmi in avtorju izbora pa se srečamo v tej pesniški knjigi še s tretjim pesnikom, Danielom Demšarjem, ki v svoji ilustraciji s čudovito imaginacijo dopisuje, osvetljuje, razlaga pesničine verze, se jim scela prepusti v svojem fantazijsko-duhovnem svetu, in potem začaran od njene pisave tudi sam tako intenzivno čara naprej, da smo povsem očarani od troje videnj, troje pogledov, troje sprepletov. Pesniško držo Daniela Demšarja prepoznamo po eni strani v zmožnosti, da v poeziji Bine Štampe Žmavc različno takoj dojame kot enovito, po drugi strani pa v plavajočem vstopanju v najbolj zastrte in hkrati najbolj krhko razprte prostore njene pisave – kot da se v njih udomi in potem vleče prejo skrivnosti naprej, v neskončnost in v hipih ugledano večnost.

V cikel *Majine in Gajeve* so vkomponirani rojstvo, rast, mejniki otroštva, prva razumevanja sveta odraslih, otrok v igri, ki je hkrati ustvarjalni proces,

vstopanje v dvojino, pa tudi pesmi, ki se dotikajo sanjanja in tako že napovedujejo naslednji cikel.

Če je bilo prej sanjanje bolj v funkciji sanjarjenja, prevzame v ciklu *Mižkove* funkcijo notranjega zrenja in uvidov, v katerih domišljija, pravljlična bitja, igra-rije dobijo nove razsežnosti. V prvi plan stopi skrivnostnost in skritost pomenov, ki se razpirata pred nami iz prostorov polspeče zavesti. Valovi hrepenenja so tu še v tesnih navezavah z otipljivostjo, tako v podobi duhca Motimirja, ki hrepeni po težnosti, kot v podobi hiše iz predmestja, ki bi rada postala mestna vila.

V *Maksovih* se sprepletajo muce, sneg in ljubezen, vse svileno podloženo z empatijo živalskega in človeškega, pretkano s sanjami, ki vlečejo nit te knjige nazaj in naprej, v prejo čudenja in ustvarjanja. V *Pesmici o mačku Maksu* se ob branju prvič zavemo, zakaj se je Igor Saksida odločil za končnici -ove in -eve v naslovih ciklov; Maks soustvarja pesem, treba ga je le motriti, mu slediti in jo bo sam narekoval, nič manj svojo kot pesničino. Kolikor bolj pesnica svetu prisluškuje, se mu izroča in se mu že čisto ljubezensko prepušča, toliko bolj se skozi izreka in jo izreče, *Pesmica o mačku Maksu* je pesem o ustvarjalnem aktu.

Najbolj se pretakata drug v drugega cikla *Brezine* in *Sončeve*, prvi bolj od narave, letnih časov, dreves in cvetja, drugi bolj od veselja, neskončnosti in večnosti; *nočni vrt* v istoimenski pesmi iz cikla *Brezine* postane v pesmi *Vesolje* iz cikla *Sončeve* *zvezdat vrt*. Pesmi v teh ciklih pogosto uvedejo vprašanja, kar je značilno za pesniški postopek Bine Štampe Žmavc, večji poudarek kot v prejšnjih ciklih pa je tudi na definiciji, ki je pomembno pesnično izrazno sredstvo.

Z definicijo ujame pojave v mirovanju, jih zaobseže v prostoru, postavi v vzročno-posledična razmerja ali pa

so ji v pomoč, da zagleda konkretno v abstraktnem. Za to ji zadošča verz, dva ali trije verzi, neredko vanje umesti celo pesem. Nekatero definicije se prevesijo v razlago ali tematizacijo, zmeraj pa so spevne in pojoče. Ustvarjajo kompozicijo prehodov, včasih v okviru iste pesmi, drugič iz pesmi v pesem. Na ravni celote je to čutiti kot vsepovezanost in odvisnost, blagi panteizem, ki drži ogledalo milemu in hkrati krutemu krogu veselja.

Lidija Gačnik Gombač

VIRTUOZEN PREPLET PETIH ZGODB

Iva Procházková: *Goli*. Prevod: Irena Samide. Mladinska knjiga Založba, 2011.

Iva Procházková, češka pisateljica, ki piše v nemškem jeziku, je leta 1988 dobila nemško nagrado za mladinsko književnost (Deutscher Jugendliteraturpreis) za knjigo *Die Zeit der geheimen Wünsche* (*Čas skritih želja*), v letu 2008 pa je bila za to nagrado nominirana z romanom *Goli*.

Virtuozen preplet petih zgodb razpira kolaž nanizanih drobcev iz življenja petih najstnikov, ki se, deloma skupaj, predvsem pa vsak zase, spopadajo z osnovnimi bivanjskimi vprašanji in izgrajevanjem lastne samopodobe, ki jo zahteva integracija v družbeno življenje. Silva je kot nosilna protagonistka povezovalni element in predstavlja nekakšen prvi fabulativni steber, središčno točko – sprožilec, ki vzpostavlja kompozicijski mehanizem koncentričnih krogov. V prvem, najbolj notranjem krogu, se zasidra Robin, ki v končni konsekvenci vstopi v Silvin psihološki krog. Čeprav se zaradi

slabe izkušnje z bivšim dekletom Melindo sprva otepa ženske bližine in skriva za hladno in trezno zunanostjo, ga Silva s svojo neposrednostjo in iskrenostjo uspe čustveno zdramiti. V naslednji krog se uvršča Filip, Silvin nesojeni fant, prijatelj, ki ga Silva pušča za seboj. Filip se še le ob njeni odsotnosti zave lastne nezmožnosti izkazovanja čustev; v namišljenih pismih izpoveduje Silvi svojo naklonjenost, kar mu omogoči, da ob Bereniki vstopi v polnovreden partnerski odnos. V zadnjem, najbolj odtujenem in oddaljenem krogu se nahajata Silvin prijatelj Niklas in njegovo dekle Evita, ki se spopadata z odvisnostjo od drog. Silva kljub trudu ne uspe vzpostaviti pristnega stika z Niklasom, ob prvem srečanju z Evito pa trči ob nepreahodno blokado, ki je ne razume in ne zna preseči. Niklasovo brezumno oboževanje Evite – kraljice, kot jo sam poimenuje – meji na obsedenost in vodi v bolečo odvisnost. Evita se tako v vlogi drugega stebra, ali bolje »antistebr«, postavlja na rob romanesknega sveta. Ženska fatalnost je torej tista, ki omogoča odrešitev (Silva) ali določa pogubo (Evita).

Neločljivo povezan s psihološkimi krogi, determiniranimi z družbeno razslojenostjo, je vpliv oz. prisotnost staršev. V ospredju so disfunkcionalne družine, ki ne vzpostavljajo podpornega in spodbujevalnega družinskega okolja. Silva ima sicer ljubeča starša, bila je deležna nekonvencionalne vzgoje, ki ji je omogočala precej svobode, kljub temu pa psihološka in prostorska ločitev staršev nanjo deluje obremenjujoče. Oba starša ima tudi Robin; stežka se otresa očetove dominantnosti in krivde, ki jo v njem vzbuja materina bolezen. Vrhunec nedorečenih odnosov predstavlja prihajajoča ločitev staršev. Silvini in Robinovi starši so premožnejši, kar pa nikakor ne velja za Niklasove in Evitine. Niklasov oče je mrtev, z materjo, ki nanj nima prav veliko vpliva, živita skromno. Mrtva je